

BIOTECNOLOGIA I SOCIETAT

Llicenciatura en Biotecnologia – Curs 2006-2007

Josep Espluga. Despatx B3-143 (Dept. Sociologia UAB)

josepluis.espluga@uab.es

PRESENTACIÓ

L'objectiu fonamental d'aquesta assignatura és reflexionar de manera sistemàtica sobre alguns dels principals debats socials generats per la biotecnologia i les seves aplicacions. De manera més concreta, es pretén:

- Aprendre pautes per interpretar les respostes socials davant la biotecnologia.
- Reflexionar sobre les relacions entre ciència, tecnologia i societat.

Altres objectius del curs són:

- Iniciar-se en el raonament sociològic, la discussió i l'exposició d'idees sobre la realitat social d'una manera clara i precisa.
- Desenvolupar capacitats de treball en grup.

Per assolir aquesta finalitat l'assignatura tindrà dues vessants:

- Per una banda, el professor impartirà al llarg del curs diverses classes magistrals sobre conceptes sociològics, per tal de teoritzar sobre el tipus de societat en la qual la biotecnologia apareix i es desenvolupa, així com sobre els impactes socials, polítics i ètics que comporta.
- Per altra banda, es repartiran textos seleccionats sobre alguns temes concrets que seran objecte d'exposició i debat a les classes d'acord amb un calendari preestablert.

CONCEPTES I TEORIES

- I. **Conceptes bàsics de sociologia:** Naturalesa, Societat i Cultura. Coneixement, Individu i Societat. Poder i recursos materials i simbòlics. Estructura social i desigualtats. Mètodes i tècniques d'investigació social, usos i límits.
- II. **De la societat industrial a la societat de la informació, i a la societat del risc:** La societat industrial. Les societats postindustrials i l'estat del benestar. Les societats de la informació. Les societats del risc. La "globalització". La biotecnologia com un element clau de la societat de la informació, i de la societat del risc.
- III. **La gestió del risc i la seva percepció social:** El concepte de risc. La gestió dels riscos. Aspectes metodològics, tècnics i polítics. L'estudi de la percepció social del risc. Com interpretar les respostes ciutadanes als riscos tecnològics. El debat sobre el principi de precaució.
- IV. **Les ideologies i els mecanismes de legitimació:** El concepte d'ideologia. Ideologies lliberals i neolliberals. Ideologies socialdemòcrates. Ideologies conservadores. El paradigma ideològic de la societat de la informació. Els plantejaments ètics en el marc de les ideologies socials. Bioètica i drets humans.
- V. **Grups socials i Organitzacions davant la Biotecnologia:** Els moviments socials conservacionistes, ambientalistes i ecologistes. Les empreses. Els Governos i partits polítics. Els sectors professionals. Els mitjans de comunicació. Les Esglésies i els grups religiosos. Conflictes Nord – Sud.

Possibles temes de discussió i anàlisi:

- Percepció social de la biotecnologia.
- El debat dels cultius "transgènics".
- El debat del principi de precaució.
- Biotecnologia, medicina i discriminació social.
- Bioètica.
- Etc.

Avaluació

L'avaluació de l'assignatura es farà a través de 2 tipus d'activitats:

- a) **Un treball col·lectiu:** Caldrà fer un *treball en grup* (de 4 persones) tot seguint les pautes que s'especificaran. Això representarà el 40% de la nota final.
- b) **Uns treballs individuals:** Al llarg del curs es faran sessions de exposició i discussió a classe sobre diversos textos (*lectures*). S'establirà un calendari a l'efecte. Es repartiran aquestes lectures entre els i les alumnes (3 en total per a cadascú). Cada alumne/a haurà de fer un breu esquema conceptual de les lectures que li toquin. Aquests esquemes, completats amb uns comentaris crítics, s'hauran de lliurar periòdicament al professor i (conjuntament amb les exposicions a l'aula) representaran el 60% de la nota final.
- c) Per a superar el curs caldrà aprovar per separat cadascuna d'aquestes activitats.
- d) Els o les alumnes que per algun motiu justificat no puguin realitzar aquestes activitats podran suggerir altres mètodes d'avaluació individual.

Procediment:

- Les classes de *Bioteχνologia i Societat* són dilluns (11-12 hores) i dimecres (10-12 hores).
- Caldrà formar grups de 4 persones.
- Es dividirà la classe en dues parts (A i B) amb igual número de grups (aproximadament). Els grups es reuniran els dimecres assenyalats (10-12 hores) per tal de discutir les lectures i elaborar uns esquemes conceptuals conjunts.
- S'establirà un calendari de reunions i d'exposicions, on s'especificarà quins dimecres li toca a cada grup.
- Els dilluns posteriors, de 11 a 12 hores, els/les portaveus dels grups que s'han reunit el dimecres anterior, exposaran, per a tota la classe, les conclusions a les que van arribar. Si cal, el debat continuarà el següent dia de classe.

Bibliografía (per temes)

Tema 1- Conceptes bàsics de sociologia

- Giner, S. (1996) *Sociología*. Barcelona: Península. [cap. 2, cap. 3]
Ibáñez, T. (ed.) (1989) *El conocimiento de la realidad social*. Barcelona: Sendai. [cap. 6]
Lamo de Espinosa, E.; González García, J.M.; Torres Albero, C. (1994) *La sociología del conocimiento y de la ciencia*. Madrid: Alianza. [cap. 1]
Miguélez, F.; García, T.; Rebollo, O.; Sánchez, C.; Romero, A. (1997) *Desigualtat i canvi. L'estructura social contemporània*. Barcelona: Proa-UAB. [cap. 1, cap. 2]
Moscovici, S. (1977) *Essai sur l'histoire humaine de la nature*. Paris: Flammarion. [cap. 1 de la part I]
Quivy, R.; Van Campenhoudt, L. (1997) *Manual de recerca en ciències socials*. Barcelona: Herder.

Tema 2- Societat industrial, societat de la informació, societat del risc.

- Adam, B.; Beck, U.; Van Loon, J. (2000) *The Risk Society and Beyond*. London: Sage. [cap. 3, cap. 5, cap. 8]
Beck, U. (1998) *La sociedad del riesgo*. Barcelona: Paidós.
Beck, U. (1998) *Políticas ecológicas en la edad del riesgo*. Barcelona: El Roure.
Beck, U. (1998) *¿Qué es la globalización? Falacias del globalismo, respuestas a la globalización*. Barcelona: Paidós.
Castells, M. (1997) *La era de la información*. Madrid: Alianza.
Flecha, R.; Gómez, J.; Puigvert, L. (2001) *Teoría sociológica contemporánea*. Barcelona: Paidós. [caps. 3.1, 3.2]
Lemkow, L. (2001) *Sociología ambiental*. Barcelona: Icària.
Miguélez, F.; García, T.; Rebollo, O.; Sánchez, C.; Romero, A. (1997) *Desigualtat i canvi. L'estructura social contemporània*. Barcelona: Proa-UAB. [cap. 3, cap. 4]
Rifkin, J. (1999) *El siglo de la biotecnología*. Barcelona: Crítica.

Tema 3- La gestió del risc i la seva percepció social

- Bourg, D.; Schlegel, J.L. (2004) *Anticiparse a los riesgos*. Barcelona: Ariel.
DD.AA. (2004) Opinión pública y biotecnología. *Sistema*, núm 179-180 (número monogràfic).
Douglas, M. (1996) *La aceptabilidad del riesgo según las ciencias sociales*. Barcelona: Paidós.
González García, M.I.; López Cerezo, J.A.; Luján, J.L. (1997) *Ciencia, tecnología y sociedad*. Barcelona: Ariel.
Ibarra, A. & López Cerezo, J.A. (2001) *Desafíos y tensiones actuales en Ciencia, Tecnología y Sociedad*. Madrid: Biblioteca Nueva.
Lash, S.; Szerszynski, B.; Wynne, B. (eds.) (1996) *Risk, Environment and Modernity. Towards a New Ecology*. London: Sage. [cap. 2]
López Cerezo, J.A.; Luján, J.L. (2000) *Ciencia y política del riesgo*. Madrid: Alianza. [cap.7]
Riechmann, J. (2000) *Cultivos y alimentos transgénicos*. Madrid: La Catarata.
Riechmann, J. & Tickner, J. (coords.) (2001) *El principio de precaución*. Barcelona: Icària.
Marris, C.; Wynne, B.; Simmons, P.; Weldon, S. (2002) *Public Perceptions of Agricultural Biotechnologies in Europe. Final Report of the PABE research project*. Commission of European Communities. [www.pabe.net]
PEALS (2003) *The People's report on GM crops*. Newcastle-upon-Tyne: Policy Ethics and Life Sciences Research Institute. [www.gmjury.org]

Tema 4- Les ideologies i els mecanismes de legitimació

- Capra, F. (2002) *Las conexiones ocultas. Implicaciones sociales, medioambientales, económicas y biológicas de una nueva visión del mundo*. Madrid: Anagrama.
- Casado, M. (ed.) (1996) *Materiales de Bioética y Derecho*. Barcelona: Cedecs.
- Espluga, J. (2005) *Els debats socials de la biotecnologia*. Barcelona: Fundació R. Campalans.
- Gómez-Heras, J.M. (coord.) (2002) *Dignidad de la vida y manipulación genética*. Madrid: Biblioteca Nueva.
- Habermas, J. (2002) *El futuro de la naturaleza humana ¿Hacia una eugenesia liberal?*. Barcelona: Paidós.
- Ibáñez, T. (2001) *Municiones para disidentes. Realidad-Verdad-Política*. Barcelona: Gedisa. [cap.5: “Entre la ideología y la acción”]
- Lewontin, R.C.; Rose, S.; Kamin, L.J. (1987) *No está en los genes. Racismo, genética e ideología*. Barcelona: Crítica.
- Ocariz-Braña, J. (1988) *Historia sencilla del pensamiento político*. Madrid: Rialp.
- Osset, M. (2000) *Ingeniería genética y derechos humanos*. Barcelona: Icària.
- Perinat, A.; Lemkow, L. (1983) “Biología y Ciencias Humanas”. *Papers. Revista de Sociología*. Núm. 19, p. 13-72.
- Resnik, D.B. (2004) *Owning the Genome. A moral analysis of DNA patenting*. Albany: State University of New York Press.
- Sàdaba, J. (2004) *Principios de bioética laica*. Barcelona: Gedisa.
- Valls, R. (2003) *Ética para la bioética*. Barcelona: Gedisa.

Tema 5- Grups socials i Organitzacions davant la Biotecnologia

- Aguilar, S.; Font, N.; Subirats, J. (1999) *Política ambiental en España*. Valencia: Tirant lo Blanch. [cap. 2: “Quién es quién en la política ambiental”]
- De Marchi, B.; Pellizoni, L.; Ungaro, D. (2001) *Il rischio ambientale*. Bologna: Il Mulino. [cap. 5, cap. 7]
- Muñoz, E. (2001) *Biotecnología y sociedad. Encuentros y desencuentros*. Madrid: Cambridge University Press.
- Riechmann, J.; Fernández Buey, F. (1994) *Redes que dan libertad. Introducción a los nuevos movimientos sociales*. Barcelona. Paidós. [cap. 3, cap. 4, cap.5]
- Shiva, V. (2001) *Biopiratería. El saqueo de la naturaleza y del conocimiento*. Barcelona: Icària.
- Shiva, V. (2003) *Cosecha robada. El secuestro del suministro mundial de alimentos*. Barcelona: Paidós.